

Prepričana sem, da režiser z lastnim zgledom in poudarjanjem pomembnosti vzajemnega delovanja ni »okužil« zgoj avtorice teh vrstic, pač pa kar vse sodelujoče posameznike po vrsti. Zato si Samo M. Strelec – »nor vizionar steinersko-kojčevskega tipa in marlenovskega srca« – tako se je o njem posrečeno izrazil Boris Svrtan, za sklep nedvomno zasluži nekaj besed, ki si jih sposojam od Jeana Giona:

Pri iskanju človeka z resnično izjemnimi značajskimi potezami moramo imeti veliko sreče, da lahko mnogo let opazujemo njegovo delo. Če je to delo zares nesebično, če je prežeto z izjemno velikodušnostjo, če smo popolnoma prepričani, da ne pričakuje nikakršnega plačila in je povrh vsega v svetu zapustilo vidne sledi, tedaj zagotovo vemo, da je pred nami nepozaben značaj. (Giono 1998: 13)

Turniška »Trnuljčica« je torej le dočakala viteza donkihotskih vrednot, ki je v svojih prizadevanjih vse prej kot osamljen. Sobotne sledi v gradu so neizbrisne in zagotovo se bo v njegovih sobanah še GRADilo življenje – živahno (kulturno) življenje!

ODSTIRANJE SLOVENSКИH KRAJEVNIH IMEN

Magozd in Samotorica

V slovenskem imenoslovju imamo na voljo številne primere, ki dokazujejo izjemen pomen pritegnitve historičnih zapisov. Brez njih ne bi vedeli, da krajevno ime *Andol* izvira iz **Landol*, *Vevče* iz **Belče*, *Pržan(j)* iz **Prežganje*, *Rašica* iz **Vranščica*, gorsko ime *Kojca* iz **Kozica*, *Krim* iz **Kurim* itn.

Magozd

Magozd je ime manjše vasi pri Drežnici v občini Kobarid. To krajevno ime je skušal na podlagi dveh nezanesljivih historičnih zapisov (1409 *Namabisgonden*, 1439 *Na mali gosden*) razložiti Dušan Čop (2007: 119). Menil je, da se v zapisih (za katere pa ni navedel vira) skriva krajevno ime **Mali gozd*, kot se po njegovem vas imenuje v 18. in 19. stoletju. Marko Snoj (2009: 249) je v celoti prevzel Čopovo razlago.

Toda pregled dosegljivih historičnih zapisov pokaže drugačno sliko. V Kosovem kartotečnem gradivu za Historično topografijo Primorske v Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU, ki obsega zapise pred letom 1500, *Magozd* ni izpričan. Obe Čopovi navedbi historičnih zapisov sta sporni zlasti glede datacije, morda pa tudi glede lokalizacije. Za *Magozd* je mogoče v literaturi in virih najti naslednje zapise: leta 1566 *Amagost* (Vale 1943: 140), 1570 *Domagost* (Bartolomeo de Portia 2001),¹ ok. leta 1570²

Literatura

BIBIČ, Polde: *Velika igralska družina*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013.
GIONO, Jean: *Mož, ki je sadil drevesa*. Branik: Založništvo Abram, 1998.

Vir

STRELEC, Samo M.: *Franc Vezela. Pita/Kuchen*. Ptuj: Novi Zato, 2014 (gledališki list).

Spletna vira

Spletni vir 1: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=ge=kultura, 10. 8. 2014.

Spletni vir 2: <http://www.delo.si/arhiv/za-nas-je-tudi-najhujsi-mafijec-clove-sko-bitje-v-navidez-najbolj-svetniskih-bitjih-pa-lahko-uzremo-mafijca.html>, 10. 8. 2014.

Namabisgonden (De Toni 1922: 30),³ 1648 *Damagost* (Premrou 1930: 4), 1751 *Gost* (Attems 1994: 164), 1780 *Magost* (Jožefin-ski 1997: 14), 1798 *Magost* (Capellaris), FK 1822 *Magost* (katastrska občina Drežnica), 1869 *Magost* (Orts-Repertorium 1873: 16), 1882 *Magozd* (Rutar 1882: 312). Oblike **Mali gozd*, ki naj bi bila izpričana v 18. in 19. stoletju, v virih ni zaslediti.

Če pogledamo imenske oblike v izgovoru domačinov, vidimo, da se naglas v stranskih sklonih in izpeljankah premakne na drugi zlog:⁴ v *Magózd*, *Magóščani* (tudi *Mogóščani*), *magóški* (tudi *mogóški*).⁵ Ime je bilo že konec 19. stoletja standardizirano na podlagi oblik v stranskih sklonih, ki so rezultat zvonečnosti premene: **Mágost*, *Magózda* (prim. nar. *Blegaš*, pod *Blegažam*, zaselek Grgarja **Biteš*, rod. *Biteža*, danes imen. *Bitež*, priimek *Bratuš*, rod. *Bratuža*, odtod različica *Bratuž*). V drežniškem narečju se za občno ime *gozd* sicer uporablja leksem *host* (rod. *hostí*), kar je enako kot v Livku (Šekli 2008: 109).

Stanovniško ime *Magóščani* in pridevnik *magóški* govorita za prvotno imensko obliko na *-gost* in ne na *-gozd*, podobno kot *Čagoščani* in *čagoški* pri krajevnom imenu *Čagošče* (< osebno ime **Čagost*) ali *Dražgošani* in *dražgoški* pri krajevnom imenu *Dražgoše* (< osebno ime **Dražigost*) ter *Zgóšani* in *zgóški* pri

3 Lokalizacije v objavi vira ni, je pa glede na vrstni red krajev mogoča.

4 Priročnik *Slovenska krajevna imena* (Jakopin idr. 1985: 159) daje napačno informacijo o stalnem naglasu.

5 Za podatke o narečnem izgovoru imena in izpeljank se zahvaljujem Danilu Bergincu, Mirku Kurinčiču in prof. Jožefu Kurinčiču iz Drežnice.

1 Za posredovani podatek se zahvaljujem Janezu Höflerju.

2 Letnica 1535, ki jo navaja avtor objave vira, je iz več razlogov verjetno napačna.

* Dr. Silvo Torkar, dr. znanosti s področja jezikoslovja, mag. znanosti s področja slovenskega imenoslovja, prof. ruščine in sociologije, znanstveni sodelavec, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramoviša ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 4, silvo.torkar@zrc-sazu.si.

krajevnom imenu *Zgoša* (< osebno ime **Zgost*). Glede na verodostojne historične zapise je za *Magozd* najverjetnejša rekonstrukcija **Domágostь* (*hribь*), po odpadu nenaglašene prvega zloga in elipsi jedrnega samostalnika **Magost*. Krajevno ime iz osebnega ni bilo izpeljano s priponskim obrazilom, temveč je nastalo iz pogoste pridevniške rabe osebnega imena, enako kot krajevno ime *Čadrg* iz osebnega imena **Čadragь* (Torkar 2007: 260).

Osebno ime *Domagost* je izpričano v 13. stoletju tudi v stari češčini (Pleskalová 1998: 131), v 11.–12. stoletju v stari ruščini, posredno tudi v ruskih toponimih *Domagošć* in *Domagošča* (Vasiljev 2005: 143). V staroslovenski oz. alpskoslovanski antroponimiji (Kronsteiner 1975: 35–36) je bilo več drugih osebnih imen na *Doma-* (s pomenom 'domá'), npr. *Domagoj* (12. stoletje, Štajerska), *Domanega* (12. stoletje, Štajerska), *Domaslav* (12. stoletje, dva na Koroškem, eden v Zgornji Avstriji), *Domamysl* (leta 864, na Koroškem). Šmihel pri Žužemberku je bil v listini iz leta 1136 imenovan *domus Laussdorf ad sanctum Michaelem*, kar se rekonstruira kot **Domaslavlja vas* (Kos Gr. IV: 80). Toponim *Domžale* je izpeljan iz osebnega imena **Domažal* (Snoj 2009: 119). Nastanek krajevnega imena **Domagost* (danes *Magozd*) seže globoko v srednji vek, ko so naselbine še poimenovali po rodovnih starešinah oz. županih.

Nekatera krajevna imena so dolgo časa ostajala brez prepričljive razlage, ker so raziskovalci pri etimologiziranju premalo upoštevali besedotvorne modele in niso v zadostni meri pritegnili imenskega gradiva iz drugih slovanskih jezikov.

Samotorica

Samatôrca, it. *Samatorza*, je slovenska vas v občini Zgonik nedaleč od Trsta. Pridevniška oblika je *samatôrski*, prebivalci so *Samatôrjani* (Merkù 1999: 65). V historičnih virih se pojavlja s temi zapisi: leta 1327 in villa *Samotoriče*, 1328 *Samatorice*, 1401 *Samatoriča*, 1494 *Samatoricz*, *Samatoricza*, 1525 *Samatoriza*, 1593 *Samotforza*, 1780 *Samatorza*, *Samatorcza*, 1819 *Samatorza*. Vas z imenom *Samotôrica* je tudi v občini Horjul pri Ljubljani. V starih listinah najdemo zanjo zapise: leta 1340 *Samaturnicz*, 1498 *Samatoritz*, 1526 *Samatoritz*, 1689 *Samaturez*, 1780 *Sametorski Berg* (hrib nad S.), FK 1823 *Samatorce*, ledinsko ime *Samatora* (katastrska občina Vrzdenc), 1843 *Samatorza*. Zapis *Samatorce* iz leta 1823 kaže na težnjo k množinski rabi imena, ki pa očitno ni prevladala. Valvasorjev zapis *Samaturez* pa izraža variantno rabo imena, ko namesto ženskega obrazila *-ica* (ki se nanaša na *vas* ali *njivo*) nastopa moška različica *-ec* (ki se nanaša na *hrib*, *vrh*).

Čeprav je Bezljaj (1970: 70) menil, da je to krajevno ime nejasno, in čeprav je Snoj (2009: 366) omahoval med Skokovim izvajanjem iz hrvaškega občnega imena *samotvor* 'naravna tvorba' in domnevo o izpeljavi iz osebnega imena **Samotvor*, je prav na podlagi slovanskega onomastičnega gradiva danes mogoče reči, da je ime *Samatorca* zelo verjetno nastalo s posamostaljenjem starejšega sestavljenega imena **Samotvor(j)a vas*, *njiva*, izpeljanega iz staroslovenskega osebnega imena **Samotvorь*. Zapis 1593 *Samotforza* za zgoniško *Samatorco* očitno izraža še obstoj nekdanjega v, ki so ga izgovarjali nezveneče (**Samotforca* za **Samotvorca*).

Z enakim posamostaljenjem so nastala krajevna imena *Sodražica* (**Stojdraža vas*, osebno ime **Stojdrag*), *Hotedršica* (**Hotedraža vas*, osebno ime **Hotedrag*), *Kozmerice* (**Gostomir(j)a*

vas, osebno ime **Gostomir*), *Radovljica* (**Radovlja vas*, osebno ime **Rado*), ime zaselka *Drabóslavica* (**Dobroslava vas*, osebno ime **Dobroslav*) idr.

O obstoju slovanskih osebnih imen na *Samo-* priča priimek *Samobor*, krajevno ime *Sanabor* pri Vipavi (leta 1499 in 1780 še *Samobor*), krajevno ime *Samobor* pri Zagrebu, krajevno ime *Samobor* v Bosni, krajevno ime *Samoborci* na Hrvaškem, staročeško osebno ime *Samodel* (13. stoletje), makedonsko osebno ime *Samohran* (15. stoletje), poljsko krajevno ime *Samogoszcz*, izpričano 1198 kot *Samagost* (iz osebnega imena **Samogost*). Osebno ime **Samotvor* pri drugih Slovanih res ni izpričano, vendar nam imenotvorni model primerjalnih slovanskih antroponimov in toponimov omogoča, da v krajevnom imenu *Samotrica* prepoznamo nekdanje osebno ime **Samotvor*, ki je po nastanku vzdevek. Glede antropoleksema **tvor-* prim. še priimek *Toroš* v Goriških Brdih (iz **Tvoroš*, prim. priimke *Radoš*, *Dragoš*, *Miloš*), krajevno ime *Torovo* pri Vodicach (iz okrajšanega osebnega imena **Tvor*), staropoljski osebni imeni *Tworzymir* in *Tworzyslaw*, staročeško osebno ime *Tvořimir* (Malec 1971: 120), moravski krajevni imeni *Tvořihraz* (iz osebnega imena **Tvořirad*) in *Tvorovice* (iz osebnega imena **Tvor*) (Hosak in Šramek 1980: 622) in starorusko osebno ime *Tvorimirь* iz 11. stoletja (Tupikov 1989: 388).

Literatura

BEZLAJ, France: Slovensko Dežno, Zid in sorodno. *Onomastica Jugoslavica* II, 1970, 64–77 (ponatis v: Metka Furlan (ur.), *Zbrani jezikoslovni spisi* I. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003, 428–440).

ČOP, Dušan: Imenoslovje in etimologija imen. *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2, 2007 (Merkujev zbornik), 117–125.

HOSÁK, Ladislav in Rudolf Šrámek: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I–II. Tom 2*. Praga: Akademia, 1980.

KRONSTEINER, Otto: *Die alpenlawischen Personennamen*. Dunaj: Österreichische Gesellschaft für Namenforschung, 1975.

MALEC, Maria: *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*. Wrocław idr.: Zakład Narodowy im Osolińskich, 1971.

PLESKALOVÁ, Jana: *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.

SNOJ, Marko: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan in Založba ZRC, 2009.

ŠEKLI, Matej: *Zemljepisna in osebna lastna imena v kraju Livek in njegovi okolici*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008.

TORKAR, Silvo: O neprepoznanih ali napačno prepoznanih slovanskih antroponimih v slovenskih zemljepisnih imenih. *Čadrg*, Litija, Trebija, Ljubija, Ljubljana, Biljana. *Folia onomastica Croatica* 16, 2007, 257–273.

TUPIKOV, N. M.: *Н.М. Туниковъ, Словарь древне-русских личных собственных имен*. С.-Петербург: Тип. И.Н. Скороходова, 1903 (ponatis Köln in Dunaj: Böhlau Verlag 1989).

VASILJEV, Valerij L.: *В.Л. Васильев, Архаическая топонимия Новгородской земли*. Великий Новгород: Новгородский государственный университет: Новгородский межрегиональный институт общественных наук, 2005.

Viri

ATTEMS, Carlo M.: *Vizitacijski zapisniki goriškega, tolminskega in devinskega arhidiaconata goriške nadškofije 1750–1759*. Gorica: Istituto di storia sociale e religiosa, 1994.

BARTOLOMEO DE PORTIA: Vizitacijsko poročilo Bartolomea de Portia, opata v Možacu in apostolskega vizitatorja oglejske dieceze za avstrijski del, Biblioteca Civica Udine, 1570. V: Janez Höfler, *Gradivo za historično*

topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Primorska. Oglejski patriarhat, Goriška nadškofija, Tržaška škofija. Nova Gorica: Goriški muzej, grad Kromberk, 2001, 54.

CAPELLARIS, Giovanni A.: *Carta topografica di tutto il territorio del Friuli Goriziano ed Udinese*. Benetke: Lodovico Furlanetto, 1798.

DE TONI, Ettore: Variazioni dei confini del bacino del Natisone. *Rivista della Società Filologica Friulana* III, 1922, 24–49.

FK: Franciscejski kataster; <http://www.arhiv.gov.si/>, 2011.

JAKOPIN, Franc idr.: *Slovenska krajevna imena*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1985.

JOŽEFINSKI: *Jožefinski zemljevid. Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763/1787. Zv. 1–7*. Ljubljana: ZRC SAZU in Arhiv Republike Slovenije, 1995–2001.

KOS, Franc: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku (do leta 1246). I–V*. Ljubljana: Leonova družba, 1902–1928.

MERKÛ, Pavle: *Slovenska krajevna imena v Italiji. Priročnik = Toponimi sloveni in Italia. Manuale*. Trst: Mladika, 1999.

ORTS-REPATORIUM: *Orts-Repertorium von Triest und Gebiet, Görz, Gradisca und Istrien*. Dunaj, 1873.

PREMROU, Miroslav: *Una descrizione della Contea di Gorizia del 1648. Dall' archivio segreto vaticano*. Gorizia: Tipografia Sociale (Studi Goriziani; 7), 1930 (separat).

RUTAR, Simon: *Zgodovina Tolminskega, to je: zgodovinski dogodki sodnijskih okrajev Tolmin, Bolec in Cerklje z njih prirodnoznanstvom in statističnim opisom*. Gorica: J. Devetak, 1882.

VALE, Giuseppe: *Una statistica goriziana del 1566. Ce fastu?* 19, 1943, 238–241.

ODSTIRANJE SLOVENSКИH KRAJEVNIH IMEN

Trojane in Mislinja

Raziskovalce krajevnih imen lahko pri etimologiziranju zapelje na stranpot prehitro pristajanje na nekatere ekstralingvistične predpostavke.

Trojane. Slovanska adaptacija antičnega *Atrans* ali izvirno domače krajevno ime?

Toponim *Trojane* velja v slovenski historični slovnici za šolski primer glasovnega in besedotvornega podomačenja substratnega zemljepisnega imena. Ramovš (1924: 264, 1936: 27), Skok (1929: 181), Furlan (pri Bezljaju 2005: 231), Snoj (2009: 439) razlagajo *Trojane* s slovenskim glasovnim prevzemom antičnega, po izvoru domnevno predkeltskega, toponima *Atrans*, ki se v historičnih zapisih pojavlja v lokativu: *Adrante* (dvakrat), *Hadrante*, *Atrante*. Zapis, pravi Ramovš, odraža splošno znano vulgarnolatinsko zvonečnostno premeno $tr > dr$, ki pa v lokalnem govoru, sklepajoč po slovenski obliki, ni delovala, medtem ko je bila sekvenca *nt* izgovorjena kot *nd*, kar je po Ramovševem mnenju posledica ilirske izreke. Antični *Adrante* naj bi dal slovanski **Trōd-*, s stanovniškim priponskim obrazilom *-jane* pa **Trōd-jane*, to pa je v skladu s slovenskim glasovnim razvojem dalo *Trojane*. Skok je Ramovševo razlago sprejel, le da je skušal premostiti glasoslovne težave pri domnevnem prevzemu antičnega imena z metatezo dentalov $d - t > t - d$ (*Adrante > *Atrande*).

Ramovš je pri svoji razlagi slovenskega glasovnega prevzema izhajal iz ekstralingvističnega dejstva, da *Trojane* pač ležijo na mestu nekdanjega *Atransa* in je zato treba računati s kontinuiteto imena. Dve glasoslovni težavi je hipotetično rešil s sklicevanjem na domnevni vpliv (t. i. ilirskega) jezika staroselcev, dokaz obstoja tega vpliva pa naj bi bila imenska oblika *Trojane*. Toda teza o kontinuiteti antičnega imena *Adrante* in današnjega imena

Trojane ni nujno pravilna, njuna relativna glasovna podobnost je lahko samo naključna. Ime *Trojane* lahko uspešneje razložimo na čisto slovanski podlagi. Poglejmo si imenske oblike: *na Trojánah*, *trojánski*, *Trojánci*. Historični zapisi so: 1229 *ville Troye*, 1400 *Troyn*, 1446 in 1496 *Troyan*, 1507 *Trojana* (Kelemina 1950: 3), 1689 *Trojaner Berg* (sonst *Trojaine*), 1744 *Trojanerndorf*, 1778 *Troiane*, 1780 *Trojan*, *Trojana*, 1826 *Troiana*, 1843, 1873, 1894 *Trojana*.

Toponim smemo izvajati iz slovanskega osebnega imena **Trojъ*, izpričanega v češkem krajevnem imenu *Trojovice* (Profous 1957: 383). S starim svojilnim obrazilom *-jъ* je bilo najprej izpeljano zemljepisno ime, najverjetneje **Troj-jъ (hribъ)*, iz tega pa s stanovniškim obrazilom *-jane* naposled še krajevno ime. Iz številne osnove *troj-* so izpričani stari antroponimi: pri Poljaki *Troja* (ž. sp.), *Trojak*, *Trojan* (SEMSNO 2000: 324), pri Ukrajincih *Trojan* (Hudaš 1995: 210), pri Slovencih pa priimek *Trojak*. Antroponimi na *Troj-* so vsebovani še v toponimu *Trojno* pri Laškem, češkem toponimu *Trojany* (dvakrat), moravskem toponimu *Trojanov*, poljskih toponimih *Trojanów*, *Trojanowice* in *Trojany*, podkarpatskem ukrajinskem toponimu *Trojany* ipd. Na ponemčenem Štajerskem najdemo toponim *Draiach* (1494 *Trayach*), ki je najverjetneje čista vzporednica našim *Trojanam*, Lochner (2008: 96) pa ga izvaja iz slovanskega antroponima **Trojanъ*.

Za toponim *Trojno* v občini Laško so izpričane imenske oblike *na Trójnem*, *trójenski*, *Trójenci*, historični zapisi pa so: 1436 in 1437 *Troyn*, 1450 *Troyen*, 1780 *Troin*, 1822 *Troino*, 1825 *Trojina* (katastrska občina Lahomšek), 1937 *Trojno* (zaselek Lahomška). Ime lahko podobno kot *Trojane* rekonstruiramo iz antroponima **Trojъ* kot **Troj-ъno (bъrdo)*.

* Dr. Silvo Torkar, dr. znanosti s področja jezikoslovja, mag. znanosti s področja slovenskega imenoslovja, prof. ruščine in sociologije, znanstveni sodelavec, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 4, silvo.torkar@zrc-sazu.si.